

MODÜL 9

ZORBALIKLA BAŞ ETME

ÖĞRENCİ DESTEK PROGRAMI
ÖZELLİKLE KIZ ÇOCUKLARININ
OKULLULAŞMA ORANININ ARTIRILMASI
PROJESİ

© Bu modül, Özellikle Kız Çocuklarının Okullulaşması Oranının Artırılması Projesi kapsamında Öğrenci Destek Programının bir bölümü olarak hazırlanmıştır. Eğitim amacı dışında çoğaltılması, yayınlanması ve kopya edilmesi yasaktır.

Bu modül, L. YAKUT TEMÜROĞLU SUNDUR tarafından hazırlanmıştır.

Bu modül, formatör rehber öğretmenlerin verdikleri geribildirimler doğrultusunda yeniden gözden geçirilmiştir.

2012

BAŞLARKEN

Her gün binlerce çocuk, okulda ya da okul yolunda arkadaşları tarafından zorbalığa maruz bırakılmakta ve bu nedenle okuldan

fiziksel ya da psikolojik olarak uzaklaşmaktadır. Zorbalığa maruz kalan çocuklar devamsızlık yapabilir, eğitimlerini yarıda bırakabilirler ya da okulda olmalarına rağmen öylesine tedirgin ve korkmuş olabilirler ki, öğrenmeye odaklanamazlar. Korkan çocuk, öğrenemez. Zorbalığın sadece okul içinde değil, okul servislerinde ve okul yolunda ya da dışında da olabileceğini bilmek önemlidir. Bu nedenle okulun sadece okul içinde değil, bahçe, servisler ve okul yolu için de önlemler alması gerekir. Bu önlemlerin en başında okulların “zorbalığa ve şiddetin her türüne sıfır hoşgörüsü” politikasını benimsemeleri gelir. Buna ek olarak, tüm okul sakinleri için (yöneticiler, öğretmenler, öğrenciler, veliler ve okul çalışanları, servis şoförleri) zorbalık ve zorbalığın önlenmesine ilişkin düzenli eğitimler alması önemlidir. Zorbalık ruh sağlığı üzerinde ciddi sonuçları olan ve ciddiye alınması gereken bir sorundur.

OTURUMUN AMAÇLARI

Öğrencilerin

- Zorbalık davranışlarını, nedenlerini ve etkilerini anlamalarını,
- Zorbalık ve şiddetle baş etme becerilerini geliştirmelerini,
- Zorbalık davranışlarında bulunan öğrenciyi anlamalarını sağlamaktır.

MODÜL EYLEM PLANI

- ❑ Bu modülde yer alan ve uzun bir süreye gereksinim duyulan etkinliklerin iki ya da daha fazla oturumda uygulanması önerilmektedir. Bu yüzden etkinlikler için süre verilmemiştir.
- ❑ İlk oturuma burada verilen **Isınma** etkinliğiyle başlayın. Eğer grup çalışması yapıyorsanız her oturumun başında kısa bir ısınma etkinliği uygulayın.
- ❑ Oturumun konusunu açıkladıktan sonra **Açıklama/Tartışma** bölümünü kullanarak öğrencileri bilgilendirin.
- ❑ **Etkinlikleri** uygulayın ve değerlendirme sorularını mutlaka sorun.
- ❑ Birden fazla oturum yaptığınızda oturumlar arasında öğrencilere geçen oturumda öğrendikleri becerileri kullanıp kullanmadıklarını sorun.
- ❑ **Not:** Bu konu için İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Sınıf Rehberlik Programları'ndan da yararlanabilirsiniz.

ISINMA OYUNU: BİZDEN DEĞİLSİN

AMAÇ: Öğrencilerin dışlanmanın nasıl bir şey olduğunu fark etmelerini sağlamak

MALZEME: Yok

KİMLER İÇİN: 5. Sınıf ve üstü

AKIŞ:

- Bugün fiziksel bir etkinlikle başlayacağız. Herkes ayağa kalksın. Birisi ebe olacak. Kim olmak ister? Kol kola girerek bir halka oluşturalım. Ebe grubun dışında olacak ve grubun içine girmeye çalışacak. Sizler de onu almamak için çabalayacaksınız. Yalnız fiziksel olarak birbirinize zarar vermek yok. (Katılımcıların hepsi ebe olana ve grubun içine girene kadar oyunu sürdürün).
- Alternatif yol:** Herkes ayağa kalksın. Kol kola girerek bir halka oluşturacağız. Birisi ebe olacak. Kim olmak ister? Ebe bir süre dışarı çıkacak. Sizler de kendi aranızda bir şifre belirleyeceksiniz. Bu basit bir kelime olacak. Ebe geldiğinde şifrenin ne olduğunu tahmin etmeye çalışacak. Eğer bilirse grup çözülecek ve onu içeri alacak. (Grubun, “Hey”, “Merhaba” gibi ebenin bulacağı basit bir şifre seçmesini sağlayın. Ebe bilmekte zorlandığında ne tür bir ipucu verileceğiniz de tartışın. Örneğin, şifre “Merhaba” ise, ipucu “Birbirimizi görünce ne deriz?” sorusu olabilir. (Ebenin yeterli süre çabalamasına izin verin. Katılımcıların hepsi ebe olana ve grubun içine girene kadar oyunu sürdürün).
- (Oyunu bitirdikten sonra herkesin yerine oturmasını söyleyin ve şu soruları tartışın):
  - Grubun dışında olmak nasıl bir duygu? (Dışlanmışlık hissi, yalnızlık, küskünlük, kaygı, depresyon)
  - Önceleri başaramadığında neler hissettin? (öfke, çaresizlik, umutsuzluk vs).
  - Gerçek hayatınızda hiçbir grup tarafından dışlandınız mı ya da grup olarak birisini dışladınız mı?
  - Birisini gruptan dışlamanın nedenleri neler olabilir?
- Zaman zaman bizler de arkadaşlarımızı gruptan dışlıyoruz. Bu etkinlikle sanırım biraz da olsa o arkadaşlarımızın neler hissedebileceğini anladık. Belki bundan sonra bir arkadaşımızı gruba almak istemediğimizde onun neler hissedebileceğini düşünürüz.

ALTERNATİF ISINMA OYUNU: SEN İYİSİN

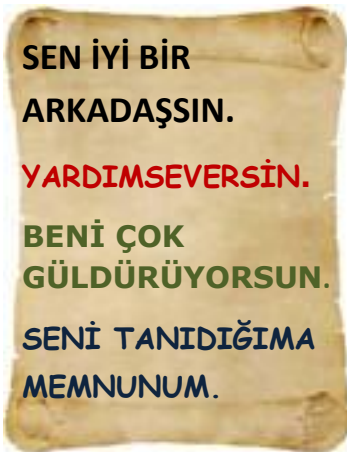
AMAÇ: Öğrencilerin kendilerine güvenlerini artırma, takdir almalarını ve kendilerini iyi hissetmelerini sağlama

MALZEME: Katılımcı sayısı kadar A4 kağıdı, seloteyp, kalem

KİMLER İÇİN: 5. SINIF VE ÜSTÜ

AKIŞ:

- ❑ Bugün kendimizi iyi hissettirecek bir ısınma oyunuyla başlayalım. Oyunumuzun adı “Sen İyisin”. Şimdi her birinizin arkasına birer kâğıt yapıştıracağız.
- ❑ Herkes ayağa kalsın. Elinize bir kalem alın. Şimdi herkes birbirinin arkasındaki kâğıda o kişi için olumlu bir şey yazacak. Örneğin; “iyi bir arkadaşsın”, “Seninle sohbet etmek çok güzel” gibi. Olumsuz bir şey yazmak, dalga geçmek yok. Yalan ya da olmayan bir şey yazmak da yok. Hepimizin olumlu bir özelliği mutlaka vardır. Bu olumlu özelliğin ne olduğunu düşünüp kâğıtlara yazacağız. Anlaştık mı?
- ❑ Katılımcıların etkinliği gerçekleştirmeleri için 10 dakika verin. Katılımcıların herkesin arkasındaki kâğıda yazdıklarından emin olun.
- ❑ Siz de her katılımcının arkasındaki kâğıda olumlu bir cümle yazın.
- ❑ Şimdi hepimiz yerlerimize oturalım. Kâğıtlarınızı arkanızdan alın ve okuyun. Paylaşmak isteyen var mı?

- ❑ (Gönüllülerin paylaşımı bittikten sonra aşağıdaki soruları tartışın?)
  - İnsanların sizin hakkınızda olumlu şeyler düşünmesi nasıl bir şey?
  - Arkadaşlarınızın sizin hakkınızdaki düşünceleri size neler hissettirdi?
  - Bunları daha önce size söyleyenler oldu mu?
  - Bu uygulamayı günlük hayatınıza geçirebilir misiniz? Nasıl?

- Size bu kâğıtları saklamanızı ve kendinizi kötü ya da güçsüz hissettiğinizde yeniden okumanızı öneririm. Böylelikle kendinize ilişkin olumlu özelliklerinizi hatırlayabilirsiniz.
- **Not:** Bu etkinliği modülün kapanış etkinliği olarak da kullanabilirsiniz.

AÇIKLAMA/TARTIŞMA

AMAÇ: Öğrencilerin zorbalık kavramını anlamalarını sağlamak

MALZEME: Yok

KİMLER İÇİN: 5. Sınıf ve üstü

AKIŞ:

- Bugünkü konumuz zorbalık. (Tahtaya büyük harflerle zorbalık yazıp, kelimeyi elips içine alın). Zorbalık deyince aklınıza ne geliyor? Bunu tek bir kelimeyle ifade etseydiniz, bu kelime ne olurdu? Şimdi herkes sırayla gelecek tahtaya yazdığım “Zorbalık” kelimesinden oklar çıkararak o kelimeyi yazacak. Başlayalım mı? (Eğer söylenmemişse aşağıdaki zorbalıkla ilişkili kavramları hatırlatın ya da siz yazın)

FİZİKSEL	Vurma, tekmeleme, tokat atma, yumruklama, çelme takma, bir kişinin kendisine ya da malına zarar verme ya da zarar vereceği tehdidinde bulunma, kesici/delici bir alette zarar verme ya da tehdit etme, elindekileri karşıdaki kişiye fırlatma, kişinin rahatsız olacağı bir biçimde ona dokunma, sıkıştırma ya da cinsel içerikli davranışlarda bulunma, tuzak kurma
DUYGUSAL/SÖZEL/ PSİKOLOJİK	Azarlama, küfretme, alay etme, dalga geçme, isim takma, hakaret etme, bir özelliğinden dolayı onu dışlama, karşıdaki kişiyi rahatsız edecek cinsel içerikli imalarda bulunma, bir kişinin hakkında doğru olmayan söylentiler yayma, bir sırrını herkese yayma, gruba ya da oyuna almama, arkadaşsız bırakma, SMS ya da e-mail yoluyla rahatsız eden mesajlar yollama, sözel tehditlerde bulunma, herkesin içinde küçük düşürme ya da küçük düşmesini sağlama, kişinin haklarına saygı göstermeme, başka birisinin fikrini ya da yaptığı bir şeyi kendisininmiş gibi sunma
OLUMSUZ AKRAN BASKISI	Sözel ya da fiziksel tehditlerde bulunarak (‘arkadaşın olmam’, ‘öğretmene söylerim’, ‘sırrını herkese yayarım’, ‘döverim’, ‘seni gruptan atarım’ gibi) ya da şiddet göstererek, kişiyi istemediği bir davranışı bulunmaya zorlama. Bu davranışlar: kopya çektirtme, kopya verdirtme; ödevini yaptırma, sigara, içki, madde kullanımına zorlama; birilerine fiziksel, sözel ya da cinsel şiddette bulunma; istemediği yerlere, durumlara, gruplara sokma

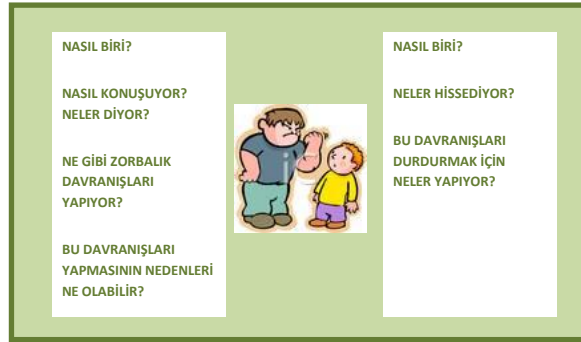
- ❑ (Şu soruları sorarak katılımcıların zorbalık davranışlarını bulmalarına yardımcı olun).
  - Okulda ve sınıfta sizi rahatsız eden davranışlar var mı? Neler?
  - Okulunuzda belli gruplar var mı? Neler yapıyorlar?

- ❑ Tüm bu davranışlar, karşıdaki kişiye korkutarak üstünlük sağlamayı, istemediği bir şeyi yaptırmayı ve ona duygusal ve fiziksel zarar vermeyi amaçladığı için zorbalık davranışdır. Bir davranışın zorbalık olduğunu söyleyebilmek için üç şart gereklidir: 1) Tekrar tekrar olması gerekir; 2) Bilerek ya da karşıdakini incitmek amacıyla kasten yapılması gerekir; 3) Güç dengesizliği vardır. Yaşça daha büyük ya da güçlü olanın daha küçük ya da güçsüz olana zarar vermesi söz konusudur.

ETKİNLİK 1: ZORBALIK NEDİR?

AMAÇ: Öğrencilerin zorbalık kavramını, zorbalık davranışlarını, zorbalığın nedenlerini ve etkilerini anlamalarını sağlamak

MALZEME: Katılımcı sayısı kadar A4 kâğıdı, pastel ya da kuru boya

KİMLER İÇİN: 5. Sınıf ve üstü

AKIŞ:

- Bu oturumda zorbalık konusunu işleyeceğiz. Zorbalık, sizden daha güçlü, daha uzun, ya da yaşça daha büyük bir çocuğun, sizden daha güçlü olduğunu göstermek için sizi bilerek ve tekrar tekrar incitmesi ya da korkutmasıdır.
- Şimdi bir resim çizeceğiz. İyi resim yapip

yapmamanızın hiçbir önemi yok. İsterseniz çöp adam çizin. (Kâğıtları ve boyaları dağıtın). Şimdi sizlerden kâğıdın ortasına zorbalık davranışında bulunan bir çocukla bu davranışa maruz kalan bir çocuk çizmenizi istiyorum. Bu çocuklar kız ya da erkek olabilirler. Zorbalık yapan çocuğun yan tarafına bu çocuğa ilişkin bilgileri yazacaksınız:

- Nasıl biri?
- Nasıl konuşuyor? Neler diyor?
- Ne gibi zorbalık davranışları yapıyor?
- Bu davranışları yapmasının nedenleri neler olabilir?

Diğer tarafa da bu davranışa maruz kalan çocuğa ilişkin bilgiler de yazacaksınız:

- Nasıl biri?
- Neler hissediyor?
- Bu davranışları durdurmak için neler yapıyor?

(Katılımcılara resimlerini yapmaları için 10-15 dakika verin).

Önemli Not: Bu resim sadece katılımcıların zorbalığı daha iyi kavramalarını değil, zorbalık davranışlarına maruz kalıyorlarsa bunu da ifade edebilmelerini sağlar. Hatta aralarında bu tip davranışları yapanlar varsa neden yaptıklarına ilişkin size çok büyük ipuçları verecektir.

- Şimdi gelin neler yaptığımıza bir bakalım. Kim paylaşmak ister? (Katılımcıları dinleyin, verdikleri bilgilerde yanlış ya da eksiklik varsa aşağıdaki bilgilerden tamamlayın).

ZORBALIK DAVRANIŞLARI

- ❑ **Zorbalık davranışı:** Daha önce de ifade edildiği gibi, bir davranışın zorbalık olduğunu söyleyebilmek için üç şart gereklidir:

- 1) Tekrar tekrar olması, (her gün, her beden dersinde, her zaman okul yolunda gibi)
- 2) Bilerek ya da karşıdakini incitmek amacıyla kasten yapılması,
- 3) Güç dengesizliğinin olması gerekir. (Yaşça daha büyük ya da güçlü olanın daha küçük ya da güçsüz olana zarar vermesi söz konusudur).

Örneğin sıraların arasından geçerken bir arkadaşınızın ayağına takılıp düştünüz. Bu zorbalık mı? Hayır, bir kaza. Neden? Çünkü sizi incitmek istemedi. Muhtemelen bu olaydan sonra arkadaşınız sizden özür dileyecektir. Ama siz geçerken çelme taksaydı ne olurdu? Zorbalık; çünkü bilerek sizin canınızı yakmak istedi. Bunu yapan insan sizden özür dilemez. Kaza mı yoksa zorbalık mı konusunda başka örnekler verebilir misiniz?

- ❑ **Zorbalık davranışları: Açıklama/Tartışma** bölümünde yer alan zorbalık davranışlarından örnekler verin.

❑ **Zorbalık davranışlarında bulunan çocuklar:**

- Genellikle ailesinde şiddet görürler ve bazen okulda kendisi de zorbalığa maruz kalırlar.
- Kendisini güçlü ve başarılı hissetmek için zorbalık yapabilirler. Çünkü olumsuz da olsa bu davranışlar onu okulda popüler biri haline getirebilir.
- Her istediklerini bu şekilde elde edeceklerini düşünebilirler.
- Sosyal becerilerden (iletişim, duyguları ifade etme, sorun çözme) yoksun oldukları için istediklerini elde etmede bildikleri tek yol bu olabilir.
- Bazen diğer çocukları ne kadar incittiklerinin farkında olmayabilirler.
- Kızgınlıklarını kontrol edemiyor olabilirler.
- Okula ait olma duygusundan yoksun oldukları ya da okulda mutsuz oldukları için bunu yapabilirler.
- Bazen içinde bulunduğu gruptan dışlanmamak için böyle davranıyor olabilirler.

Bu kriterler, bu koşullara sahip her çocuğun zorbalık davranışlarında bulunacağı anlamına gelmemelidir.

❑ Zorbalık davranışına maruz kalan çocuklar genellikle:

- Çok fazla arkadaşı olmayan, yalnız çocuklardır.
- Zorbalık yapan çocuktan yaşça daha küçük, zayıf ve güçsüzdür.
- Kendisini savunma becerilerinden yoksundur.
- Duygusal olarak kırılgan olurlar (Çabuk dağılılırlar).
- Okul devamsızlığı artar, okul terkleri olabilir.
- Akademik başarısı düşer, öğrenmesi etkilenir.

Bu kriterler, bu koşullara sahip her çocuğun zorbalık davranışlarına maruz kalacağı anlamına gelmemelidir.

❑ Zorbalık davranışlarının etkileri:

- Depresyon, kaygı
- Korku, üzüntü, çaresizlik, mutsuzluk, yalnızlık, suçluluk, utanç duyguları
- Düşün öz-saygı ve öz-güven
- Uyku ve yeme alışkanlıklarının değişmesi
- Okula gitmek istememe
- Akademik başarının düşmesi

- ❑ Zorbalığa maruz kalan çocuklar genellikle;** bu davranışları durdurabilmek için yapacakları bir şey olmadığını, onları kimsenin kurtaramayacağını, yardım isteyecek kimsenin olmadığını düşünürler. Onlara göre, bundan kurtuluş yoktur. Birisiyle bu konuyu konuşabileceğini düşünemezler.

ETKİNLİK 2: SÖYLEDİKLERİN BENİ ÜZÜYOR

AMAÇ: Öğrencilerin duygusal zorbalığın etkisini anlamalarını sağlamak

MALZEME: Tahta, tebeşir (ya da tahta kalem); büyük bir kâğıda ya da karton, makas, yapıştırıcı

KİMLER İÇİN: 5. Sınıf ve üstü

AKIŞ:

- ❑ (Oturumdan önce büyük bir kâğıda ya da kartona bir insan figürü çizin. Bu figürün cinsiyetinin belirgin olmamasına özen gösterin. Daha sonra bu figürü çizgilerinden keserek ayırın ve duvara ya da tahtaya yapıştırın).
- ❑ Bu oturumumuzda zorbalık davranışının etkilerine ilişkin bir etkinlik yapacağız. Bazen birbirimize bilerek ya da bilmeyerek kırıcı sözler söyleyip,

birbirimizi üzüyoruz. Burada görüyorsunuz bir insan figürü var. Bu kız da olabilir, erkek de. Adını İnsan koyalım mı? (Figüre, her hangi bir öğrenciyi çağrıştıracak ya da cinsiyet belirten bir isim koymamak şartıyla istediğiniz ismi koyabilirsiniz). Şimdi herkes İnsan'ın karşısına gelecek ve kendisine söylenen kötü bir sözü ona söyleyecek. Daha sonra İnsan'dan belli büyüklükte bir parça kesecek. Parçanız ne çok büyük olsun ne de çok küçük. Kestiğiniz parçanın üstüne nereden kestiğinizi yazın – baş, beden, kol, bacak gibi.

- ❑ (Herkesin sırası bittiğinde açıklama yapın): Gördüğünüz gibi her kötü söz bizi çok üzer ve bizden bir parça alır götürür. Bu sözler İnsan'ı da çok üzdü. Haydi, gelin şimdi İnsan'ın parçalarını yapıştırmaya çalışalım. Başından başlayalım. Başından (bedeninden, kollarından, bacaklarından) parça kesenler gelsin ve başını yapıştırın. (Herkes tamamladıktan sonra figürü yeniden duvara ya da tahtaya asın).

TARTIŞILACAK SORULAR:

- ❑ Sizce İnsan eskisi gibi mi? (Yanıtları dinleyin). Eskisi gibi değil. Buradan nasıl bir mesaj çıkarabiliriz? (**İnsanları kırdığımızda, bunun tamiri çok güçtür**).
- ❑ Peki, genel olarak zorbalık ya da şiddet bizi nasıl etkiler? (Yanıtları dinleyin ve eksik kalan bölümü İstismar konusunu içeren bilgi notunuzdan tamamlayın).

ETKİNLİK 3: ZORBALIK MI?

AMAÇ: Öğrencilerin zorbalık davranışlarını ve zorbalığın etkilerini kavramalarını sağlamak

MALZEME: Yok

KİMLER İÇİN: 5. Sınıf ve üstü

AKIŞ:

- Şimdi sizlere bazı ifadeler okuyacağım. Bunların zorbalık davranışları olup olmadığını bana söyleyeceksiniz.
- (Önemli Not:** Küçük sınıflar için bu ifadeleri canlandırarak anlatabilirsiniz.)
- (Her ifadeden sonra katılımcılara aşağıdaki soruları sorun):
  - Bu davranış zorbalık mı?
  - Nereden anladınız?
  - Bu çocuk neler hissediyor olabilir?

İFADELER:

1. **Ali'yi her gördüklerinde, bir grup öğrenci kendi aralarında fısıldamaya ve ona bakarak gülmeye başlarlar.** (Bu davranış zorbalıktır; çünkü bir kere değil, her seferinde olmaktadır. Ali muhtemelen üzüntü, utanç ve kendine güvensizlik hissetmektedir).
2. **Bedirhan sıraların arasında koşarken Müslüm'ün ayağına takılır ve düşer.** (Bu bir zorbalık davranışı değil, kazadır. Müslüm, Bedirhan'ın geldiğini fark etmemiş, Bedirhan da Müslüm'ün ayağını görmemiştir.)
3. **Elif, sınavda Berfin'den kâğıdını göstermesini ister ve göstermezse onunla bir daha arkadaş olmayacağını söyler. Berfin çaresiz kabul eder; çünkü Elif onun en iyi arkadaşıdır.** (Bu davranış zorbalıktır; burada Güçlü olan Elif'tir ve Berfin'e tehditle onun istemediği bir şeyi yaptırmaktadır. Berfin muhtemelen çaresizlik, korku, kendine güvensizlik ve haksızlık hissetmektedir).
4. **Emre ile Berk, Can'ın kilosundan dolayı onlarla oynamasını istemiyorlar.** (Bu davranış zorbalıktır; çünkü Can'ı dış görünüşünden dolayı, bilerek dışlamaktadırlar. Can muhtemelen üzüntü, utanç, yalnızlık ve kendine güvensizlik hissetmektedir).
5. **Zelal su içerken birisi onu güldürünce içtiği suyu Gülistan'ın ödevine püskürtür.** (Zorbalık değil, bir kazadır. Çünkü Zelal isteyerek ya da zarar vermek için bu davranışı

yapmamıştır).

6. **Mehtap, Seren'in annesiyle babasının boşandığını sınıfta herkese söyler.** (Bu davranış zorbalıktır; çünkü Seren'in sırrını ya da onunla ilgili olan özel bir konuyu sınıfta herkese söylemiştir. Seren muhtemelen utanç, kızgınlık ve güvensizlik hissetmektedir).
7. **Osman bahçede Mehmet'i itip kakmakta ve bir grup öğrenci de onları izlemektedir.** (Bu zorbalıktır; çünkü Osman muhtemelen kendinden daha güçsüz olan Mehmet'i tartaklamaktadır. İzleyenler de bu zorbalığın bir parçasıdır; çünkü zorbalık davranışını durdurabilecekleri halde bir şey yapmamaktadırlar. Zorbalık davranışında bulunan çocuk izlendiğini bildiğinde, bu davranışı sürekli yapmak eğiminde bulunacaktır. Zorbalık davranışına tanık olduğunuzda yapacağınız pek çok şey vardır:
  - a. Sizi tehlikeye sokmayacak durumlarda zorbalık yapanlara bu davranışa son vermelerini söyleyebilirsiniz.
  - b. Güvendiğiniz bir yetişkine (öğretmeniniz, rehber öğretmeniniz ya da müdürünüz) durumu anlatabilirsiniz.
  - c. Zorbalık davranışına maruz kalan arkadaşınızı oradan uzaklaştırabilirsiniz.
  - d. Zorbalık davranışına maruz kalan arkadaşınızı grubunuza alır; onun yalnız kalmamasını sağlayabilirsiniz.
  - e. Aralarındaki sorunun ne olduğunu anlamaya çalışır; uzlaşma yolları önerebilirsiniz.
8. **Gökhan heyecanlandığında kekeler. Kekelediğinde sınıfındaki bazı çocuklar onun taklidini yapıp, dalga geçiyorlar.** (Bu zorbalık davranışıdır; çünkü çocuklar Gökhan'ın engelini taklit edip dalga geçiyorlar. Gökhan muhtemelen üzüntü, kendine güvensizlik, kızgınlık ve yalnızlık hissetmektedir).
9. **Emre'yle Berk futbol oynarken yumruk yumruğa kavgaya tutuşurlar.** (Şiddettir ancak zorbalık değildir, çünkü sürekli değil ilk defa olan olaydır. Ayrıca birinin diğerinin üzerine üstünlük kurma çabası yoktur, sadece öfkelerini kontrol edememişlerdir)
10. **Esra okula geç kaydolduğu için sınıftaki diğer çocuklardan yaşça daha büyük ve daha uzun boyludur. Kimse onu grubuna almamakta ve zaman zaman da dalga geçmektedirler. Esra okulu bırakmayı düşünmektedir.** (Bu zorbalıktır; çünkü

sınıfındaki çocuklar hem Esra'yı dışlamakta, hem dalga geçmekte hem de onun eğitim hakkını engellemektedirler. Esra muhtemelen mutsuzluk, üzüntü ve yalnızlık hissetmektedir).

11. Zehra, Mustafa'nın uygun olmayan şakalarından ve diğer çocukların da "Mustafa Zehra'yı seviyor" diye dalga geçmelerinden de rahatsız olmaktadır. (Bu zorbalıktır; çünkü Mustafa ve diğerleri, Zehra'nın rahatsız olduğunu bile bile bu davranışı sürdürmektedirler. Zehra muhtemelen kızgınlık, mutsuzluk ve çaresizlik hissetmektedir).

12. Ahmet yeni aldığı kalemini kaybettiğinde onu sıra arkadaşı Ferhat'ın aldığını düşünür ve onu suçlar. Ama daha sonra kalemi yerde bulur. (Bu zorbalıktır; çünkü Ahmet elinde delil olmadan Ferhat'ı suçlamıştır. Ferhat muhtemelen utanç, kızgınlık ve dışlanma hissedecektir),

VURGULANACAK NOKTALAR

- ❑ Öğrencilerin zorbalık davranışlarını ve etkilerini anladıklarından emin olun. Eğer sınıftan farklı cevaplar gelirse zorbalık davranışlarının neler olduğunu hatırlatın.
- ❑ Başkasıyla alay etmenin, dalga geçmenin ya da ona uygunsuz şakalar yapmanın hiçbir zaman bir eğlence olamayacağını ve karşıdaki insanı çok incittiğini vurgulayın.

ETKİNLİK 4: SİBER ZORBALIK

AMAÇ: Öğrencilerin cep telefonları ve internet yoluyla yapılan siber zorbalık davranışlarına ilişkin farkındalık kazanmaları

MALZEME: Tahta-tebeşir/ tahta kalemi, “Katılıyorum”, “Kararsızım”, “Katılmıyorum” oy kartları

KİMLER İÇİN: 6. sınıf ve üstü

AKIŞ:

- (Oturumdan önce 3 tane A4 kağıdına “Katılıyorum”, “Kararsızım” ve “Katılmıyorum” yazın. Bunlar sizin oy kartlarınız)
- Bu oturumda sizlerle siber zorbalık davranışları hakkında konuşacağız. Siber zorbalığın ne olduğunu bilen ya da tahmin etmek isteyen var mı? (Yanıtları alın, gerekiyorsa ipucu verin) İşte size bir ipucu: siber zorbalık, teknolojinin gelişmesiyle ortaya çıkan bir zorbalık türü. (Katılımcıların düşünmesi için biraz daha süre verin). Bir ipucu daha: cep telefonları ve internetle ilgili bir zorbalık türü. (Yanıtları alın) Siber zorbalık, insanlara internet ya da cep telefonu yoluyla kasıtlı ve sürekli bir biçimde zarar verilmesidir. Siber zorbalığa aynı zaman da teknolojik ya da sanal zorbalık olarak da adlandırılmaktadır.
- Siber zorbalık davranışları neler olabilir? (Yanıtları alın):
  - İnternet yoluyla kötü, çirkin ve utanç verici e-postalar ya da yollamak,
  - Birisinin özel hayatını ya da resimlerini internet yoluyla birden çok kişiyle paylaşmak
  - Telefon yoluyla tehdit edici ya da küfür içerikli kısa mesajlar yollamak
  - Telefonun kamerasıyla çekilen özel görüntüleri kişinin rızası olmadan yayacağı tehdidi ve bu görüntülerin yayılması
  - Birisini peşe peşe öfke dolu, küfürlü mesajlar yollayarak taciz etmek
  - Facebook ya da twitter gibi sosyal paylaşım ağlarında kişilere hakaret edilmesi
  - Sosyal paylaşım ağlarında özel mesaj gönderme yoluyla kişilerin taciz edilmesi
  - Sosyal paylaşım sitelerinde ya da e-postada kişilerin haberleri olmaksızın sahte hesaplar açılması ve buradan mesajlar yollanması
  - Cep telefonu ya da internet yoluyla bir kişi hakkında dedikodu yayma, alay etme
  - Web sitesi ya da blog açarak kişilerin aleyhinde olumsuz ve doğru olmayan bilgiler ya da kişinin rızası dışında resimlerini yayma
  - Sohbet odalarında, anlık mesajlar yoluyla taciz etmek
- (Oy kartlarınız yere birer metre arayla “Katılıyorum”, “Kararsızım” ve “Katılmıyorum” sırasında dizin). Şimdi sizlere bazı cümleler okuyacağım. Eğer bu ifadelere katılıyorsanız “Katılıyorum”, katılmıyorsanız “Katılmıyorum”, karar veremediyse “Kararsızım” grubuna

geçeceksiniz. Dikkatlice dinleyin ve kararınızı verin. (Her maddeden sonra öğrencilere neden o seçeneği seçtiklerini sorun ve doğru açıklamayı yapın).

- **İnternette siber zorbalıkla karşılaşmak normaldir. (Yanlış:** Ne internet ve cep telefonu yoluyla ne de doğrudan yapılan zorbalık normal değildir.)
- **İnternet, uygun kullanıldığında çok yararlı bilgilere ulaşmamızı sağlayan bir bilgi kaynağıdır. (Doğru:** İnternet araştırmalarımızda ve yeni bilgiler öğrenmemizde bize yardım eder)
- **Kimliğini gizleyerek birilerine korkutucu mesajlar yollamak eğlenceli olabilir. (Yanlış:** Diğer zorbalık davranışlarında olduğu gibi siber zorbalık davranışları da hiç eğlenceli değil; maruz kalan çocukların hayatını karartıyor.)
- **İnternette tanımadığım kişilere telefon numara mı ve kişisel bilgilerimi vermem doğru değil. (Doğru:** Sadece internette değil, genel olarak tanımadığınız kişilere kişisel bilgilerinizi vermekten kaçının)
- **İnternette birisine her istediğimi yazabilirim; eğer karşımdaki bundan rahatsız oluyorsa internete girmemeli. (Yanlış:** İnsanlara öfke duyabiliriz ancak bunu ağızımıza her geleni söylemekle ya da aklımıza her geleni yazmakla çözemeyiz. Bunun çözümü karşılıklı konuşmak ve sorunu çözmektir. Ayrıca herkesin iletişim kurma hakkı vardır ve bunu kimsenin elinden alamazsınız).
- **İnternette tanıştığım birisine bir süre yazdıktan sonra güvenebilirim. (Yanlış:** İnternete giren kişilerin bir kısmı kimliklerini gizlemekte ve kendilerine ilişkin yanıltıcı bilgiler verebilmektedir. İnternette tanıştığınız kişilere güvenmeyin).
- **Siber zorbalıkla, diğer zorbalık davranışları arasında bazı farklar vardır. (Doğru:** Her iki zorbalık arasında bazı farklılıklar vardır. Neden farklı olduğunu biraz sonra tartışacağız).
- **İnternette olan internette kalmalıdır; orada olup biteni herkese anlatmak gereksizdir. (Yanlış:** İnternet ya da cep telefonunuz yoluyla siber zorbalığa maruz kalıyorsanız bunu güvendiğiniz bir yetişkine anlatmanız yapılacak en doğru davranıştır)
- **Yetişkinlerin internette olanlara karışması doğru değildir. (Yanlış:** Siber zorbalık söz konusu olduğunda ilgili yetişkinlerin duruma el koyarak gerekli önlemleri almaları gerekir).
- **Eğer birisi siber zorbalığa maruz kalıyorsa bunu güvenebileceği bir yetişkine söylemesi çok önemlidir. (Doğru)**
- **Siber zorbalığa maruz kalan arkadaşım ya da arkadaşlarım var.**
- (Eğer katılımcıların bazısının siber zorbalığa maruz kalan arkadaşları varsa en kısa zamanda bunu güvendikleri bir yetişkine, isterlerse size söyleyebileceklerini bir kez daha vurgulayın)

- ❑ Siber zorbalık davranışlarıyla diğer zorbalık davranışları arasındaki farklar nelerdir sizce? (Yanıtları alın)
- Zorbalık davranışları doğrudandır. Kimin size zorbalık yaptığını bilirsiniz. Siber zorbalıkta ise, zorbalık davranışlarında bulunan kişi kimliğini rahatlıkla saklayabileceği için bunu bilmenize olanak olmayabilir. Bu da etrafımızdaki her kişiden şüphelenmemize neden olur.
  - Zorbalık davranışları evinize gittiğinizde bir şekilde son bulur; ancak siber zorbalık davranışları her an her saat her gün devam edebilir.
  - Siber zorbalıkta bulunan kişinin kimliği gizli kalabileceği için daha acımasız, daha zalim bir biçimde karşıdakini tehdit edebilir, aşağılayabilir ve küçük düşürebilir.
  - Siber zorbalıkta kötü niyetli mesajlar ya da söylentiler daha çok sayıda kişiye, daha hızlı bir biçimde yayılabilir.
- ❑ Peki, siber zorbalığın etkileri neler olabilir? (Yanıtları alın, gerekirse siz de eklemelerde bulunun). Kaygı, depresyon, çaresizlik, okulu bırakma, okuldan kaçma, intihar düşünceleri, intihar teşebbüsü ve intihar. Ne yazık ki, ülkemizde ve dünyada siber zorbalık nedeniyle intihar eden öğrenciler vardır. Hatta ülkemizde bu nedenle intihara teşebbüs eden bir üniversite öğrencisi bitkisel hayata girmiştir.
- ❑ Sizce neden çocuklar ve gençler birbirlerine bu tür bir zorbalık yaparlar? (Yanıtları alın). Çoğu öfke ve öç alma nedeniyle bu tür zorbalık davranışları yapıyorlar. Bazısı bunu eğlence için yapıyor. Ancak diğer zorbalık davranışlarında olduğu gibi siber zorbalık davranışları da hiç eğlenceli değil; maruz kalan çocukların hayatını karartıyor.
- ❑ Bu tür zorbalığı yapanların belirlenmesi zordur. Ancak şunun da mutlaka bilinmesi gerekir ki, biz her internete girdiğimizde tıpkı parmak izi bırakır gibi internette iz bırakıyoruz. Ne kadar mesajlar silinse de bunlara yeniden ulaşılabileceği, üstelik bilgisayarın IP adresi denilen kimlik numarasından bu tür mesajların yazıldığı bilgisayara ulaşılabileceği bilinmelidir.
- ❑ Neler yapılabilir sizce? (Yanıtları alın). Bu tip bir zorbalığa maruz kalırsanız ya da maruz kalan bir arkadaşınız varsa
- Öncelikle gelen mesajları ileride kanıt olması açısından saklayın hatta bir çıktısını alın.
  - Güvendiğiniz bir yetişkine, bir öğretmeninize bundan mutlaka bahsetmelisiniz.
  - Cumhuriyet savcılığına suç duyurusunda bulunmalısınız.
  - İnternet ortamında bilmediğiniz sitelere girmeyin, yabancılarla sohbet etmeyin. Hele sizinle buluşma, tanışma tekliflerini hemen geri çevirin.
  - İnternette telefon numarası, adres gibi özel bilgilerinizi kesinlikle vermeyin.
  - Çok güvendiğiniz arkadaşlarınız dışında hiç kimseye e-posta adresinizi vermeyin.

ETKİNLİK 5: “SEVGİLİ AYŞEN ABLA” MEKTUP KÖŞESİ

AMAÇ: Öğrencilerin zorbalık davranışlarını durdurmanın yollarını öğrenmelerini sağlamak

MALZEME: Katılımcı sayısı kadar A4 kâğıdı.

KİMLER İÇİN: 6. sınıf ve üstü

AKIŞ:

Bazı gazetelerde mektup köşesi vardır. İnsanlar bu köşeye sorunlarını yazarak akıl danışır. Şimdi varsayalım ki, sizler ya zorbalık davranışlarına maruz kalan ya da bu tür davranışlara şahit olan bir öğrencisiniz ve yardım istemek üzere bu köşeye bir mektup yazacaksınız. Bu mektupta yazacağınız olay sizin başınıza gelen, şahit olduğunuz gerçek bir olay ya da sizin uyduracağınız bir hikâyeye de olabilir. Eğer kendinize ilişkin bir olayı yazarsanız, neyi, ne kadar paylaşacağınıza siz karar vereceksiniz. İsim yazmanızı istemiyorum. Dilerseniz ikili gruplar halinde de bu etkinliği yapabilirsiniz.. Mektubunuz zorbalıkla ilgili olacak. Ancak mektupta özellikle bahsetmeniz gereken noktalar var:

- Olay nasıl oldu? Nerede oldu?
- Zorbalık davranışında bulunan öğrenci size ne yaptı? Ne söyledi?
- Siz neler hissettiniz? Ne dediniz? Ne yaptınız?

(Öğrencilere etkinliği yapmaları için 10-15 dakika verin ve mektupları toplayın).

İkişerli gruplar oluşturun. Şimdi farz edin ki, gazetede bu köşede mektuplara cevap veren kişi sizsiniz. Her gruba ikişer mektup vereceğim ve sizler bu mektuplara cevap yazacaksınız. Yalnız gruplarınıza kendi mektuplarınızın gelmediğinden emin olun. (Öğrencilere etkinliği yapmaları için 10-15 dakika verin).

Hangi grup başlamak ister? Önce size gelen mektubu sonra da sizin cevabınız okuyacaksınız. Hepimiz dikkatle dinleyelim, belki bizler de önerilerde bulunabiliriz. (Tüm mektupları ve cevapların okunmasını sağlayın).

Tamam, hadi gelin şimdi bu önerilerin işe yarayıp yaramadığına bakalım. Önce mektuplardaki durumları sonra da önerileri canlandıracağız. (Rol oynama yöntemi ile sorunları ve çözümleri canlandırın. Her canlandırmanın sonunda canlandırmada rol alanlara ne hissettiklerini, çözüm hakkında ne düşündüklerini sorun).

(Çözümler için aşağıdaki bilgilerden de yararlanabilirsiniz).

Bu etkinliği iki oturuma bölebilirsiniz. İlk oturumda mektupları ve cevapları yazdırabilir, ikinci oturumda rol oynama etkinliğini yaptırabilirsiniz.

ZORBALIK DAVRANIŞLARINI DURDURMA YOLLARI

Zorbalık davranışına maruz kalanlar için:

- Her şeyden önce bu davranışların sizin hatanız olmadığı, böyle bir davranışı kimsenin hak etmediğini ve bunların sadece sizin başınıza gelmediğini aklınızdan çıkarmayın. Dolayısıyla yardım aramaktan utanmayın, çekinmeyin, korkmayın.
- Güvendiğiniz birisine neler yaşadığınızı anlatın. Bu rehber öğretmeniniz, anneniz, babanız, öğretmeniniz, müdürünüz ya da sizden büyük sınıflarda olan başka bir öğrenci olabilir.
- Eğer bu kişi size yardım edemezse ya da bir şey yapamazsa güvenebileceğiniz başka birisi bulun. Yardım alana kadar pes etmeyin.
- Beden duruşunuzu değiştirin. Sırtınız ve başınızı dik tutun. Korktuğunuzu, alt üst olduğunuzu karşıdaki kişiye belli etmemeye çalışın. Eğer zorbalık yapan çocuk korktuğunuzu anlarsa daha da üstünüze gelebilir.
- Eğer sözlü olarak sizi taciz ediyorsa hiç cevap vermeyin, kafanızı çevirin ya da uzaklaşın. Bir müddet sonra sıkılıp, bırakacaktır.
- Eğer fiziksel güç ya da şiddet kullanmaya kalktıysa hemen oradan uzaklaşmaya çalışın ve güvenli bir yere gidin.
- Zorbalık davranışları genellikle تنها yerlerde olur. Öğretmenlerin sizi göremeyecekleri, yardım isteyemeyeceğiniz yerlerde yalnız gezmeyin.
- Sizi koruyabilecek bir arkadaş grubu edinmeye çalışın.

Zorbalık davranışına şahit olursanız:

- Arkadaşlarınızla birlikte zorbalık yapan çocuğu nazikçe uyarın ve bu davranışların karşıdaki kişiyi çok incitebileceğini söyleyin.
- Böyle davranışlara şahit olduğunuzda zorbalık yapan çocuğu cesaretlendirecek davranışlarda bulunmayın. Yaptıklarına gülmeyin, tezahürat yapmayın, alkışlamayın.
- Böyle bir durumda hemen öğretmenlerinizden birine haber verin.
- Zorbalığa maruz kalan kişiyle arkadaş olun, onu grubunuza alın.
- Zorbalık yapan çocuklarla da arkadaş olabilir; ona doğru davranışlarda bulunmayı öğretebilirsiniz.

ETKİNLİK 6: DEĞİŞMEK İSTİYORUM

AMAÇ: Zorbalık davranışında bulunan çocuğu anlamak ve destek almasını sağlamak

MALZEME: Tahta, tebeşir (ya da tahta kalem), hikaye sayfaları

KİMLER İÇİN: 4. Sınıf ve üstü

AKIŞ:

- (Oturumdan önce hikâye sayfalarının çıktısını alın).
- Bu oturumumuzda bazı çocukların neden zorbalık davranışlarını yaptıklarını ve okulda bu tür davranışları engellemek için neler yapılabileceğini tartışacağız. Sizlerden üç gruba ayrılmanızı istiyorum. Her gruba bir hikâye dağıtacağım. Bu hikâyelerin altında bazı sorular var. Grubunuzda bu soruları tartışacaksınız, daha sonra da büyük grupta tartışacağız. (Öğrencilerin bir süre çalışmalarına izin verin).
- Hangi gruptan başlayalım? (Grupları dinleyin ve diğer grupların da katkıda bulunması için teşvik edin).

ZORBALIK DAVRANIŞLARINDA BULUNAN ÇOCUKLARA YARDIM EDEBİLMEK

- 1. TUTUMLARINIZI GÖZDEN GEÇİRİN:** Zorbalık davranışlarında bulunan bir çocuğu bu davranışlarda bulunmaya iten birçok neden vardır. Çalışılması ne kadar zor olursa olsun, bu davranışlarda bulunan çocukların da diğer çocuklar gibi anlaşılmaya, kabul edilmeye, seilmeye ve yardım edilmeye ihtiyaçları vardır.
- 2. ZORBA VE KURBAN TERİMLERİNDEN KAÇININ:** Zorbalıkla ilgili pek çok kaynaktan zorbalık davranışında bulunan çocuklara “zorba”, bu davranışlara maruz kalan çocuklara da “kurban” denmektedir. Bu terimlerin her ikisi de çocukları etiketlemektir. Bir çocuğu “zorba” olarak tanımlamak, onun “yanlış davranışlarda bulunan ama özünde iyi bir çocuk olduğu” bakış açısını kaçırmamıza yol açar. Aynı zamanda, böyle bir etiket sanki bu davranışın değişmeyeceği, ömür boyu o çocuğun böyle kalacağı gibi yanlış bir izlenim verir. Bu tür zorbalık davranışında bulunan çocuklar da uygun müdahaleler yapıldığında değişebilir. Aynı şekilde zorbalık davranışına maruz kalan çocuklara da “kurban” demekten özenle kaçınılmalıdır. Çünkü bu çocuklar “kurban” olmaktan çok, kendilerini nasıl savunacaklarını bilmeyen çocuklardır. Uygun becerilerin verilmesiyle bu tür davranışları durdurabilecek potansiyele sahiptirler.

3. **İYİYİ GÖRÜN:** Zorbalık davranışlarında bulunan bir çocuk günün 24 saati bu davranışları yapmaz. Onun da zaman zaman iyi ve olumlu yaptığı davranışlar vardır. Çok küçük bile olsalar (örneğin, kuyrukta beklemek, teşekkür etmek, “günaydın” demek gibi) bu davranışları görün ve takdir edin. Bu, o davranışların tekrarlanma olasılığını artıracaktır.
4. **SORUMLULUK VERİN:** Onun güçlü olma ihtiyacını olumlu bir yöne çevirin. Bir projede size yardım etmesini ya da ondan teneffüste küçük sınıflara göz kulak olmasını isteyin. Söylediklerinizi yaptığında ona olumlu geri bildirimler verin.
5. **İLGİ ALANLARINI KEŞFEDİN:** Ona neleri yapmaktan hoşlandığını sorun. Eğer bir hobisi varsa bu konuda konuşması için cesaretlendirin. İlgili alanlarını keşfedin ve onu bu alanlara yönlendirin. Onu eğitsel kollara, spor ya da sanat etkinliklerine katılması için yüreklendirin.
6. **DANIŞMANLIK VERİN:** Zorbalık davranışlarında bulunan çocuğa bireysel danışmanlık verin. Ona iletişim becerileri, öfkeyle baş etme becerileri, uzlaşma ve çatışma çözme becerileri öğretin.
7. **AİLESİYLE GÖRÜŞÜN:** Hiçbir aile çocuğunun bu davranışlarda bulunmasını istemez. O nedenle, onları suçlamadan zorbalık davranışlarını tanımlayın, bu tür davranışlara okulda izin verilmeyeceğini, çocuklarının yardıma ihtiyacı olduğunu anlatın. Ona destek verebileceğinizi ama sizin de ailenin desteğine ve işbirliğine ihtiyacınız olduğunu açıklayın.

ABİDİN¹

Abidin 4. Sınıfa gidiyordu ve okulunu çok seviyordu. Elinden geldiği kadar derslerine çalışıyor ve okulu hiç ihmal etmiyordu. Devamsızlığı hiç yoktu. Abidin sokakta ayakkabı boyayarak ailesine katkıda bulunuyordu. Babasının geliri hasta annesine ve 8 kardeşine bakmaya yetmiyordu. Kardeşleri de okula gitsin istiyordu. Sabahları sokakta ayakkabı boyuyor öğleden sonra okula gidiyordu. Boyacı olmaktan da çok utanıyordu. Boya işi bittikten sonra okula geliyor boyacı sandığını okulun arkasındaki büyük bir ağacın arkasına saklıyordu. Okuldan çıkarken de bütün arkadaşlarının gitmesini bekliyor okuldan en son çıkıyor; kimse görmeden sandığını alıyor ve eve gidiyordu. Kimsenin onun sokakta ayakkabı boyadığını bilmesini istemiyordu. Çok utanıyordu. Fakat bir gün sınıf arkadaşı Faruk onu ayakkabı boyasını saklarken gördü. Teneffüs zili çaldığında öğrenciler bahçeye çıktı. Abidin merdivenlerden bahçeye çıkarken gördüklerine inanamadı, durdu baktı ve dona kaldı. Faruk ve arkadaşları onun boya sandığını ağacın arkasından almışlar ve bir futbol topu gibi oynuyorlar birbirlerine atıyorlardı. Abidin ayaktan ayağa giden parçalanmış boya sandığına baktı, hasta annesini düşündü, kardeşlerini düşündü ve merdivenlerden yavaş yavaş aşağıya indi. Bu arada Abidin'in durumunu yakından bilen öğretmenleri Ali Bey pencereden okulun bahçesinde olanları gözlüyordu. Zil çaldığında öğrenciler sınıfa girdiler. Abidin'in sırası boştu. Sınıfa gelmemişti. Ali bey "Çocuklar size bir hikâye anlatmak istiyorum" dedi ve Abidin'in hikâyesini anlattı. O anlattıkça Faruk kızarıp bozarıyordu. Tüm isteği biraz eğlenmekti ama bu Abidin'in ailesine destek olamamasına, hatta okulu terk etmesine neden olmuştu. "Şimdi" dedi Ali Bey, "Bugün ders bitiminde bu oyunu başlatan kimse yanıma gelmesini istiyorum". Faruk dersten sonra Ali Beyin yanına gitti; bu oyunu kendisinin başlattığını ama çok pişman olduğunu söyledi. Ali Bey onu dinledikten sonra Faruk'un rehber öğretmenle konuşmasını istedi.

TARTIŞILACAK SORULAR:

- Faruk bu davranışı neden yapmış olabilir?
- Başkasının malına ve kendisine zarar vermek eğlenceli olabilir mi?
- Çalışmak utanılacak bir şey mi?
- Sınıf arkadaşları, öğretmenler ve okul Abidin için neler yapabilir?
- Sınıf arkadaşları, öğretmenler ve okul Faruk için neler yapabilir?

¹ Bu hikâye Dr. Ayşe Şule Çağlar tarafından hazırlanmıştır.

NEVİN

Nevin sınıfın en popüler kızıydı, sınıftaki bazı kızlar onun yanından ayrılmazlar, o ne derse yaparlardı. Nevin, grubundan olmayan kızlarla dalga geçer, onlara isimler takardı. Grubuna istemediğini almaz, dediklerini yapmayı da gruptan atardı. Rehber öğretmen Mine Hanım, onun bu davranışlarının farkındaydı. Hatta birkaç kez onunla konuşmuştu. Nevin annesiyle babasını küçük yaşta bir kazada kaybetmişti. Ona teyzesi bakıyordu. Ama teyzesi de kendi çocuklarına kötü davrandığı için Nevin'den şikâyetçiydi. Bir gün sınıfa Ayşegül isminde yeni bir kız öğrenci geldi. Ayşegül'ün babası, "Kızlar okuyup da ne olacak" deyip geçen senenin başında onu okuldan almıştı. Oysaki Ayşegül okumak ve büyüyünce öğretmen olmak istiyordu. Neyse ki, Mine öğretmeni okul müdürüyle evlerine gelmiş, babasını ikna etmişlerdi. Ayşegül, bir yıllık arayı kapatmak için çok çalışıyordu. Teneffüse bile çıkmadan sırasında oturuyor, ödevlerini yapıyordu. Öğretmenlerin sürekli Ayşegül'ü desteklemesi Nevin'i sinirlendiriyordu. Ayşegül'le dalga geçiyor; onunla kimsenin arkadaş olmasına izin vermiyordu. Bir gün Ayşegül okula gelmedi. Ertesi gün, daha ertesi gün de yoktu. Bir hafta sonra rehber öğretmeni ona odasına çağırdı. Mine Hanım Nevin'e, Ayşegül'ün arkadaşlarının alaylarına dayanamadığı için okulu bıraktığını söyledi. Mine Hanım Ayşegül'ün evine gitmiş; ama ne babasını ne de Ayşegül'ü ikna edebilmişti. Mine Hanım Ayşegül'ün okuldan ayrılmasına ilişkin Nevin'in bir şey bilip bilmediğini sordu. Nevin hiçbir şey söylemeden uzun uzun ağladı. En sonunda aslında herkesin onu sevmesini istediğini ve değişmek için ne yapması gerektiğini bilmediğini söyledi. Mine Hanım eğer isterse ona yardım edebileceğini söyleyince Nevin bunu hemen kabul etti.

TARTIŞILACAK SORULAR:

- Nevin bu davranışları neden yapıyor olabilir?
- Neden değişmek istedi sizce?
- Sınıf arkadaşları, öğretmenler ve okul Ayşegül için neler yapabilir?
- Sınıf arkadaşları, öğretmenler ve okul Nevin için neler yapabilir?

OSMAN

Osman, uzun boylu, yapılı bir çocuktur. Kimseden korkusu yoktu. Zaman zaman okula yüzünde ya da kollarında morluklarla gelirdi ama kimseye bir şey söylemezdi. Öfkeli bir çocuktur. Bir gün okul bahçesinde futbol oynarlarken Fırat'la birbirlerine girdiler. Osman, Fırat'ın golü kaçırmamasına sinirlenmişti. Önce Fırat'a bağıırıp çağırdı. Fırat da ona sinirle cevap verince tüm gücüyle Fırat'a bir yumruk attı. Fırat yere düştü ve kafasını betona çarptı. Bir süre yerden kalkamadı, başından kanlar akıyordu. Osman çok korkmuştu, Fırat'ı yerden kaldırmaya çalıştı ama beceremedi. O sırada nöbetçi öğretmen Kenan Bey, elinde bir şişe suyla koşa koşa geldi. Suyla ıslattığı ellerini Fırat'ın yüzüne ve saçlarına sürdü. Fırat kendine gelmişti. Kenan Bey hemen onu arabasıyla yakındaki hastaneye götürdü. Neyse ki, Fırat'ın sadece kafası yarılmış, birkaç dikişle kurtulmuştu. Ama her ihtimale karşı o gece hastanede kalacaktı. Bu arada müdür bey Osman'ı odasına çağırarak Osman'a ertesi gün ailesinin okula gelmesini istediğini söyledi. Ayrıca biraz da korkutmak için ailesine Osman'ı bu okuldan almasını söyleyeceğini de ekledi. Osman müdürün odasından çıktıktan sonra, o sırada odada bulunan rehber öğretmen Umut Bey, Osman'ın yaptıklarının yanlış olduğunu kabul etmekle birlikte yardıma ihtiyacı olduğunu düşünüyordu. Müdür bey kararsızdı; bir yandan Umut Beye hak veriyor; ama diğer yandan da okulda böyle olayların olmasını istemiyordu. Aslında hiçbir zaman öğrencilerini kaybetmek istemeyen birisiydi. Umut Beyle oturup okulda zorbalık davranışlarını engellemek için neler yapılacağını konuştular.

TARTIŞILACAK SORULAR:

- Osman bu davranışları neden yapıyor olabilir?
- Fırat'a zarar verdiğiinde neler hissetmiş olabilir?
- Sizde okuldaki zorbalık davranışları nasıl engellenebilir?